

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
ปีที่ 11 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2563)

สถานการณ์การพนันในผู้สูงอายุพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี และนครราชสีมา ประเทศไทย

Gambling Situations among Seniors in Ubon Ratchathani
Province and Nakhon Ratchasima Province, Thailand

สุภาวดี ขุนทองจันทร์
Supawadee Khunthongjan

วิทยาลัยพัฒนศาสตร์ ป๋วย อึ๊งภากรณ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
Puey Unphakorn School of Development Studies,
Thammasat University
E-mail: supawadee.khunthongjan@gmail.com

Received: Dec 24, 2018

Revised: Mar 17, 2020

Accepted: Apr 29, 2020

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานการณ์การพนันในผู้สูงอายุพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานีและนครราชสีมา ประชากรเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษาคือบุคคลที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป กำหนดประชากรเป้าหมายแบบเจาะจง จำนวน 300 ราย เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนาและวิเคราะห์ค่าความถี่แบบแจกแจง 2 ทาง

ผลการศึกษาพบว่า ผู้สูงอายุจำนวน 300 ราย เล่นพนัน 256 ราย ไม่เล่นพนัน 44 ราย อายุต่ำสุดคือ 60 ปี อายุสูงสุดคือ 91 ปี เริ่มเล่นพนันครั้งแรกเมื่ออายุ 18 ปี การพนันที่ผู้สูงอายุนิยมเล่น 5 ลำดับแรกคือ ไพ่ สลากกินแบ่งรัฐบาล หว่ยใต้ดินไทย ไฮโล และหว่ยหุ้น ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในเขตชนบท มลเหตุจูงใจในการเล่นพนันคือ (1) ผู้สูงอายุคิดว่าตนเองมีดวงและมีโอกาสชนะพนัน (2) สุขภาพร่างกายยังคงแข็งแรง และ (3) การพนันคือการเสี่ยงโชคในวิถีชีวิตของคนไทย มลเหตุจูงใจสะท้อนพฤติกรรมผู้สูงอายุบนความเชื่อว่าการเล่นพนันจะทำให้ได้รับผลทางบวก

จึงเจตนาหรือตั้งใจ ที่จะแสดงพฤติกรรม ตลอดจนมีทัศนคติที่ดีต่อพฤติกรรมการเล่นพนันซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน

คำสำคัญ: สถานการณ์การพนัน มุมมองต่อการพนันของผู้สูงอายุ การเสี่ยงโชคในวิถีชีวิตของคนไทย

Abstract

The purpose of this research was to conduct a study on gambling behaviors among seniors in Ubon Ratchathani Province and Nakhon Ratchasima Province. The target group selected by purposive-sampling method in the study was 300 people at the age range over 60 (years old). Data was collected through questionnaires and analyzed by descriptive statistics and cross-tabulation.

The findings showed that 256 people out of 300 liked to gamble, but 44 people did not. The lowest range of gambler's age was 60 and the highest was 91. The popular top 5 gambling types, included lottery, illegal Thai lottery, high-low, and SET lottery. Motive factors of gambling behavior involved (1) luck and winning opportunities (2) healthiness and (3) gambling as part of Thai people's way of life. Based on their personal belief they strongly agreed that gambling results would always turn positive; therefore, they intentionally act out such behavior as well as express their positive attitude toward gambling, according to theory of planned behavior.

Keywords: Gambling situation, Seniors Gambling Perspective, Gambling as part of Thai people's way of life

บทนำ

ปัจจุบันประเทศไทยหรือแม้แต่ทั่วโลกเกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรในขนาดและสัดส่วนของผู้สูงอายุ มีการเพิ่มของประชากรในอัตราที่ลดลง แต่ผู้สูงอายุกลับเพิ่มมากขึ้นและอายุยืนยาวขึ้น สะท้อนให้เห็นว่าในอีกไม่กี่ปีข้างหน้าประเทศไทยจะเป็นสังคมของผู้สูงอายุและยังรวมถึงสังคมโลกด้วย ดัชนีผู้สูงอายุของประเทศไทยในปี พ.ศ. 2558 จำนวนผู้สูงอายุ 73.4 ต่อเด็ก 100 คน และในปี พ.ศ. 2563 คาดการณ์ว่าจะมีจำนวนผู้สูงอายุ 98 คนต่อเด็ก 100 คน ซึ่งในอนาคตผู้สูงอายุจะมีจำนวนมากกว่าเด็ก (Katumarn and Kuwutyakorn, 2015)

ผู้สูงอายุ ตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 กำหนดให้บุคคลที่มีอายุ 60 ปีบริบูรณ์ขึ้นไปและมีสัญชาติไทยเป็นผู้สูงอายุ ทั้งนี้องค์การสหประชาชาติได้กำหนดเป็นมาตรฐานเดียวกันทั่วโลกว่า “ผู้สูงอายุ” คือบุคคลที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป หรือเป็นวัยเกษียณอายุการทำงาน เป็นวัยที่ต้องพักผ่อนหลังจากทำงานในวิชาชีพมาครบกำหนด ผู้สูงอายุในวัยนี้ จึงมีประสบการณ์ในช่วงชีวิตที่สามารถเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับลูกหลาน มีความมั่นคง มีการเก็บออมเงินเพื่อใช้จ่ายในบั้นปลายของชีวิต เพื่ออยู่กับลูกหลานอย่างมีความสุขตามอัตภาพ เนื่องจากปัจจุบันวิวัฒนาการทางการแพทย์มีความเจริญก้าวหน้า คนส่วนใหญ่รู้จักดูแลสุขภาพในสุขภาพ ผู้สูงอายุที่อยู่ในวัยเกษียณอายุการทำงานก็เช่นเดียวกัน ส่วนใหญ่สุขภาพร่างกายยังคงแข็งแรง มีศักยภาพในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบกับสังคมได้ไม่มากนักน้อยเช่นเดียวกับบุคคลในวัยอื่น ๆ

เมื่อวันที่ 22 เมษายน พ.ศ. 2560 ชาวที่ปรากฏตามสื่อและเป็นที่วิพากษ์วิจารณ์ของสังคม เกิดจากการกระทำของผู้สูงอายุในวัยย่างเข้า 80 ปี ซึ่งเป็นที่รู้จักของบุคคลในสังคมหลากหลายอาชีพ ถูกดำเนินคดีในข้อหาฉ้อโกงบุคคลอื่น สร้างความเสียหายรวมกว่า 1,000 ล้านบาท (Samakoses, 2517) โดยที่ผู้ถูกกระทำเป็นบุคคลจากหลากหลายอาชีพ ทั้งที่ยังไม่เกษียณอายุและเกษียณอายุการทำงานแล้ว สาเหตุของการฉ้อโกงมาจากการเป็นหนี้พนัน ตามแนวคิดของนักชราวิทยา กล่าวว่าในสภาวะปกติบุคคลช่วงวัย 80-90 ปี จะไม่ต้องการเงินทองและทรัพย์สินไปมากกว่าความรักและความเอาใจใส่จากบุคคลในครอบครัว แต่แล้วปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจนเป็นข่าวใหญ่โต มีมูลเหตุจึงใจอะไรที่ต้องทำให้ผู้สูงอายุในวัยนี้ติดการพนัน นอกจากนี้จากรายงานของจังหวัด

นครราชสีมา (2015) ระบุว่าบุคลากรทางการศึกษาที่อยู่ในวัยใกล้เคียงและเกษียณอายุราชการไปแล้วมีแนวโน้มเดินทางไปบ่อนกาสิโนเพื่อเล่นการพนันในประเทศเพื่อนบ้านเป็นจำนวนมากขึ้นทุกปี โดยแฝงตัวไปในลักษณะของนักท่องเที่ยว

กล่าวได้ว่าการพนัน ได้แทรกซึมเข้าไปในบุคคลทุกเพศ ทุกวัย ทุกอาชีพ และทุกระดับการศึกษา เหตุผลที่พบส่วนหนึ่งมาจากการหารายได้ ทั้งนี้พบงานศึกษาของนักวิจัยหลายท่านได้ระบุว่า จุดเริ่มต้นของการเล่นพนันส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับกลุ่มบุคคล หากเป็นกลุ่มวัยรุ่นเหตุผลหลักคือ เล่นเพื่อความสนุกสนาน ตื่นเต้นเร้าใจ และการว่างงาน (Khunthongjan, 2015) ส่วนกลุ่มผู้หญิงเล่นการพนัน เป็นการเสี่ยงโชค โดยเฉพาะผู้หญิงที่ประกอบอาชีพค้าขาย รับจ้างทั่วไป ต้องบริหารจัดการการเงินเพื่อหมุนเวียนเงินสด เป็นค่าใช้จ่ายในครัวเรือน มองการพนันว่าเป็นการลงทุน และมีฐานะเป็นกิจกรรมในการดำรงชีพที่ตอบสนองต่อความต้องการทางด้านเศรษฐกิจของครัวเรือนในการเพิ่มประสิทธิภาพของการหมุนเวียนเงินสด (Sewatama et al, 2013)

ผลจากการประมาณการประชากรที่เล่นการพนันในปี พ.ศ. 2553 ทั่วประเทศมีนักพนันเกือบ 32 ล้านคน เป็นคนชนบทมากกว่าในเมือง เป็นผู้หญิงมากกว่าผู้ชาย นักพนันเหล่านี้อาศัยอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมากที่สุด รองลงมาเป็นภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคใต้ กรุงเทพมหานคร และปริมณฑล (Lapthananon et al, 2011) ประกอบกับข้อมูลของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ที่ระบุว่าจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 จังหวัดคือนครราชสีมาและอุบลราชธานีเป็นจังหวัดที่มีผู้สูงอายุมากที่สุด อยู่ในลำดับที่ 1 และ 2 (National Statistical Office of Thailand, 2014) เมื่อปรากฏข่าวนี้อแล้ว กลุ่มบุคคลที่เกษียณอายุการทำงานหรือบุคคลที่อยู่ในกลุ่มผู้สูงอายุ จึงเป็นบุคคลอีกกลุ่มหนึ่งที่ต้องติดตาม สำรวจ เพื่อเฝ้าระวังสถานการณ์การติดพนัน ว่ากลุ่มบุคคลเหล่านี้มีมูลเหตุจูงใจใดในการเล่นการพนันทั้ง ๆ ที่อยู่ในวัยที่สมควรต้องพักผ่อนปล่อยวางทุกอย่าง แล้วการพนันที่กลุ่มบุคคลเหล่านี้เล่นเป็นการพนันประเภทใดบ้าง การพนันเหล่านั้นสามารถเชื่อมโยงไปสู่อบายมุขหรือผลกระทบทางลบอื่น ๆ อย่างไรบ้าง อีกทั้งผู้สูงอายุกลุ่มที่ไม่เล่นการพนัน มีหลักคิดในการยับยั้งชั่งใจอย่างไร ซึ่งเมื่อได้คำตอบนี้แล้ว ผู้เกี่ยวข้องจะมีวิธีสกัดกั้นในกลุ่มบุคคลเหล่านี้อย่างไร เพราะกลุ่มบุคคลเหล่านี้ ยังสามารถสร้างความเสียหายให้กับสังคมได้

ไม่แตกต่างจากวัยอื่น ๆ ดังที่ปรากฏเป็นข่าวและไม่ปรากฏเป็นข่าว ผลจากการศึกษาที่ได้นี้ จะเป็นข้อมูลพื้นฐานในเบื้องต้นในการหาแนวทางเฝ้าระวังในระยะต่อไปเพื่อดูแลผู้สูงอายุ ให้ใช้ชีวิตในบ้านปลายได้อย่างมีความสุข และเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับบุตรหลานและคนรุ่นหลังต่อไป จากข้อมูลข้างต้นจึงเป็นเหตุผลสำคัญที่งานวิจัยนี้เลือกพื้นที่ศึกษาในจังหวัดอุบลราชธานีและนครราชสีมา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาสถานการณ์การพนัน ในผู้สูงอายุพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานีและนครราชสีมา

ขอบเขตของการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาพฤติกรรมการพนัน โดยมุ่งศึกษากลุ่มบุคคลที่อยู่ในวัยผู้สูงอายุตั้งแต่อายุ 60 ปีขึ้นไป ในเขตพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี และพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา ที่เป็นจังหวัดตัวแทนภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 8 จังหวัดที่จัดแบ่งตามการส่งเสริมการบริหารแบบบูรณาการ ประกอบด้วยจังหวัดอุบลราชธานี อำนาจเจริญ ยโสธร ศรีสะเกษ สุรินทร์ บุรีรัมย์ ชัยภูมิและนครราชสีมา โดยใช้วิธีการสำรวจเพื่ออธิบายปัจจัยที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นระบบ ในสถานการณ์ที่พบ ซึ่งมีระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษาและสำรวจสถานการณ์ที่เกี่ยวข้อง 5 เดือน ตั้งแต่วันที่ 10 เดือนสิงหาคม 2560 – 31 เดือนธันวาคม 2560

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ภาพรวมการพนันในประเทศไทย ปรากฏว่าในห้วงระยะเวลาที่ผ่านมา ศูนย์ศึกษาปัญหาการพนันจุฬาลงกรณ์ได้ส่งเสริมการวิจัยเพื่อแก้ไขปัญหาในประเด็นการพนันต่าง ๆ เพื่อหามาตรการในการหยุดยั้งและลดผลกระทบจากการพนันที่เชื่อมโยงไปสู่ปัญหาใหญ่ระดับประเทศ ซึ่งพบว่าสถิติที่น่าวิตกคือ คนไทยเกือบร้อยละ 77 เคยเล่นการพนันมาแล้ว โดยผู้ที่มีอายุต่ำสุดในการเล่นพนันครั้งแรกมีอายุเพียง 7 ปี และสถานที่เล่นการพนันครั้งแรก ๆ มักอยู่ในบ้าน ละแวกบ้าน หรือในโรงเรียน (Yodkamonsat, 2015) คนเล่นพนันบางคนค่อย ๆ พัฒนาการเล่นจากวงเล็กไปสู่วงที่ใหญ่ขึ้น และมีโอกาสกลายเป็นผู้ติดการพนันในที่สุด ผาสูกพงษ์ไพจิตร และคณะ ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับอุตสาหกรรมการพนัน พบว่า ปี พ.ศ.

2539-2541 ธุรกิจการพนันผิดกฎหมายสูงสุด 3 อันดับแรก คือ (1) หวยใต้ดิน (2) บ่อนเถื่อน และ (3) พนันฟุตบอล การพนันเหล่านี้ทำเงินให้กับผู้ให้บริการการพนันสูงถึง 138,000-277,000 ล้านบาทต่อปี Phongpaichit et al. (2000) สาเหตุที่การพนันเพิ่มขึ้นอย่างมากส่วนหนึ่งเป็นเพราะอิทธิพลของสื่อ การพนันในปัจจุบันได้นำสื่อประเภทต่าง ๆ มาใช้เพื่อโฆษณาเรื่องราวและชักจูงใจให้นักพนันกลุ่มต่าง ๆ ซึ่งเป็นเป้าหมายหันมาให้ความสนใจในการพนันเพื่อประโยชน์ของบุคคลที่ต้องการสื่อสารไปยังกลุ่มเป้าหมาย สื่อที่เห็นชัดเจนในเรื่องการพนันจึงประกอบไปด้วยเขียนพนัน เว็บไซต์ พระหรือหมอดู วิทยุหรือโทรทัศน์ หนังสือวิเคราะห์คาดการณ์การพนันต่าง ๆ สื่อประเภทต่าง ๆ นับว่ามีอิทธิพลอย่างมากต่อการนำเสนอแง่มุมของการพนันทั้งในเชิงการสนับสนุนทางอ้อมหรือทางตรงตลอดจนการยับยั้งพฤติกรรมการเล่นที่เกิดขึ้นได้ไม่มากนักในสังคม (Khunthongjan, 2015)

นอกจากนี้ Lapthananon et al. (2011) ได้ศึกษาสถานการณ์ พฤติกรรม และผลกระทบการเล่นพนันในประเทศไทย ที่มีต่อตัวผู้เล่นและครอบครัว รวมถึงเงื่อนไขและผลกระทบที่เกี่ยวข้องกับประเด็นการจัดให้มีบ่อนพนันถูกกฎหมาย การเปิดให้มีร้านรับแทงพนันรูปแบบต่าง ๆ ที่ถูกกฎหมาย และความคิดเห็นที่มีต่อการบริหารจัดการของภาครัฐในการดำเนินการซื้อขายสลากกินแบ่งรัฐบาล และข้อเสนอแนะอื่น ๆ ในเรื่องการจัดการ การพนันของภาครัฐ พบว่าประชากรร้อยละ 77.1 เคยมีประสบการณ์เล่นพนันมาก่อน โดยหวยใต้ดินเป็นการเล่นพนันครั้งแรกซึ่งเหตุผลของการเล่นเพราะชอบเสี่ยงโชคและเพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลิน โดยมากเริ่มเล่นการพนันด้วยตนเองไม่มีใครชวน ผลจากการประมาณการประชากรที่เล่นการพนันในปี พ.ศ. 2553 ทั่วประเทศมีนักพนันเกือบ 32 ล้านคนเป็นคนชนบทมากกว่าในเมือง เป็นผู้หญิงมากกว่าผู้ชาย นักพนันเหล่านี้อยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมากที่สุด รองลงมาเป็นภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคใต้ กรุงเทพมหานครและปริมณฑล

หากมองการพนันในมิติของสังคม ปรากฏว่าการพนันในสังคมไทยทำหน้าที่สำคัญทางสังคมหลายประการ ทั้งนี้เพราะการพนันเป็นการรวมกลุ่มของบุคคลที่มีแนวความคิดเดียวกันในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีความชอบร่วมกัน ซึ่งสังคมลักษณะนี้จะมีได้กับมีเสีย ดังนั้นมูลเหตุจูงใจที่จะทำให้คนในสังคมกลุ่มนี้ไปพบกัน จึงมีเหตุผลที่เป็นไปได้หลายอย่างอาทิ (1) ความโลภ (2) ความต้องการเป็นที่ยอมรับ (3) ลดความเบื่อหน่ายในชีวิตประจำวันลงได้ (4) ทำให้รู้สึกว่าตนเองเป็น

ผู้มีสติปัญญา (5) ความเชื่อเรื่องโชค (6) ความสนุกตื่นเต้น และ (7) ความเพ้อฝัน (Peter Arnold, 1974) เหตุจูงใจเหล่านี้ในระยะเริ่มต้น เป็นตัวกระตุ้นและตัวจุดประกายอย่างดีให้คนนึกอยากเล่นการพนัน มีความหวังในผลของการเล่นพนันคือเงิน จึงทำให้ผู้เล่นการพนันเข้าไปเกี่ยวข้องกับกิจกรรมการพนันแล้วเพิ่มระดับการเล่นขึ้นเรื่อย ๆ ทั้งความถี่ของการเล่น จำนวนเงินที่ใช้เล่น เมื่อดำเนินกิจกรรมต่อเนื่องมาถึงขั้นนี้แล้ว ยากที่จะล้มเลิกได้การเป็นผู้เสพติดการพนัน หรือที่เรียกว่า “โรคติดการพนัน” นักเล่นพนันกลุ่มนี้ จึงกลายเป็นผู้สร้างปัญหาให้กับครอบครัว สังคมและประเทศชาติ

นอกจากนี้ Phongpaichit et al. (2000) ได้นำเสนอว่า การพนันที่ส่งผลในมิติทางสังคมอาจเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปว่าเป็นพฤติกรรมที่มีอยู่เป็นปกติธรรมดาในสังคมมนุษย์ แทรกซึมอยู่ในชีวิตประจำวันและทุกส่วนของสังคม แต่นั่นก็มิได้นำไปสู่ ความเห็นพ้องต้องกันในทางวิชาการในอันที่จะสนับสนุนให้การพนันดำรงอยู่ในสังคมอย่างชอบธรรม และเปิดเผย โดยนักวิชาการหรือนักวิจัยที่พยายามชี้ให้เห็นความสำคัญของการพนันในแง่สังคม มักจะเน้นไปที่ ความสำคัญของการพนันในฐานะเป็นที่ระบายหรือช่องทางสำหรับผู้คนในสังคมที่จะแสดงออกซึ่งพฤติกรรมที่ถูกเก็บกด ปิดกั้นไว้ภายใต้สภาวะแวดล้อมที่กดขี่ เช่น ความกดดันในหน้าที่การงาน ความกดดันจากปัญหาความขัดแย้งในครอบครัว การพนันในฐานะนี้จึงเป็นกิจกรรม “นันทนาการ” เพื่อผ่อนคลายความตึงเครียดแก่สภาพจิตใจ จนนำไปสู่ข้อสังเกตว่า ในประเทศที่อนุญาตให้ การเล่นพนันเป็นสิ่งถูกต้องตามกฎหมายจำนวนหนึ่ง ก็คือ ประเทศที่มีการพัฒนาทางเศรษฐกิจในระดับสูง ผลพวงจากการผลิตทางด้านอุตสาหกรรมทำให้คนส่วนใหญ่ต้องรับภาระหนักทั้งในระดับผู้บริหาร ผู้จัดการธุรกิจ จนถึงผู้ใช้แรงงานในโรงงานอุตสาหกรรม ส่งผลให้กิจกรรมประเภตนันทนาการต่าง ๆ มีความเฟื่องฟูเป็นพิเศษในประเทศเหล่านี้ เช่น การแข่งขันกีฬาในสนามขนาดใหญ่ ธุรกิจโรงแรมและการท่องเที่ยว รวมทั้งการพนัน

การพนันจึงเกี่ยวข้องโดยตรงกับพฤติกรรมของผู้เล่น พฤติกรรมหมายถึง การกระทำและการแสดงออกของมนุษย์ต่อสถานการณ์ต่าง ๆ ซึ่งมีทั้งพฤติกรรมภายนอกที่สามารถมองเห็นและสัมผัสเข้าใจได้ กับพฤติกรรมภายในที่ไม่สามารถมองเห็นและสัมผัสได้ด้วยประสาทสัมผัส สิ่งที่เป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์คือนิสัยส่วนบุคคล ปัจจัยเงื่อนไขของสภาพแวดล้อม บรรทัดฐานของสังคม

ประสบการณ์และการเรียนรู้ของบุคคล สิ่งเหล่านี้เป็นตัวกำหนดให้มนุษย์แสดงพฤติกรรมออกมาที่แตกต่างกัน การศึกษาพฤติกรรมของมนุษย์จึงมีวัตถุประสงค์ของการศึกษา เพื่ออธิบายพฤติกรรม เพื่อเข้าใจพฤติกรรม เพื่อการพยากรณ์พฤติกรรมและเพื่อควบคุมพฤติกรรม (lahey, 2001) การแสดงพฤติกรรมของมนุษย์จะเกิดจากการขึ้นใจโดยความเชื่อ 3 ประการ ได้แก่ (1) ความเชื่อเกี่ยวกับพฤติกรรมบุคคลที่มีความเชื่อว่าการทำพฤติกรรมใดแล้วจะได้รับผลทางบวก ก็จะมีแนวโน้มที่จะมีทัศนคติที่ติดพฤติกรรมนั้น ในทางตรงข้าม หากมีความเชื่อว่าการทำพฤติกรรมนั้นแล้วจะได้รับผลในทางลบ ก็จะมีแนวโน้มที่จะมีทัศนคติที่ไม่ติดพฤติกรรมนั้น และเมื่อมีทัศนคติทางบวกก็จะเกิดเจตนาหรือตั้งใจ ที่จะแสดงพฤติกรรมนั้น (2) ความเชื่อเกี่ยวกับกลุ่มอ้างอิงเป็นตัวกำหนดการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงเป็นความเชื่อที่ว่าบุคคลหรือกลุ่มคนเฉพาะคิดว่าเขาควรหรือไม่ควรทำพฤติกรรมนั้น บุคคลก็มีแนวโน้มที่จะทำพฤติกรรมนั้น ในทางตรงข้าม หากบุคคลเชื่อว่าคนอื่นที่มีความสำคัญสำหรับเขาคิดว่าเขาไม่ควรทำพฤติกรรมนั้น บุคคลก็มีแนวโน้มที่จะไม่ทำพฤติกรรมนั้น และ (3) ความเชื่อเกี่ยวกับความสามารถในการควบคุมเป็นพื้นฐานของการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมเป็นความเชื่อเกี่ยวกับการมีหรือไม่มีทรัพยากร แต่ละบุคคลมีเหตุผลในการตัดสินใจอย่างมีเหตุผลและมีส่วนร่วมในพฤติกรรมที่เฉพาะเจาะจงโดยการประเมินข้อมูลที่มีให้ ประสิทธิภาพของพฤติกรรมจะถูกกำหนดโดยความตั้งใจของแต่ละคนที่จะมีส่วนร่วมในพฤติกรรมนั้น โดยได้รับอิทธิพลจากคุณค่าของแต่ละสถานที่เกี่ยวกับพฤติกรรม อิทธิพลของกลุ่มบุคคลหรือสังคมที่ส่งผลต่อทัศนคติการสนับสนุนทางสังคม ที่มีอิทธิพลความตั้งใจของบุคคล (Ajzen, 1991) การศึกษาพฤติกรรมการพนันของผู้สูงอายุ จึงเหมาะสมที่จะนำทฤษฎีหรือแนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมมาช่วยอธิบายสถานการณ์ที่เกิดขึ้นประกอบแง่มุมทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจและปัจจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

ในสังคมไทยยังเป็นประเด็นถกเถียงกันมาก คือประเด็นที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยกับการเปิดบ่อนการพนันเสรี โดยมีความพยายามของผู้เกี่ยวข้องที่หาทางออกให้การพนัน ในลักษณะรูปแบบใดจะสร้างผลกระทบน้อยที่สุดโดยศึกษาประเด็นของต่างประเทศในหลายประเทศ ในความเป็นจริงต้องยอมรับกฎข้อหนึ่งของสังคมว่า องค์ประกอบต่าง ๆ ที่แตกต่างกันของแต่ละสังคมนั้น การดำเนินการในเรื่องใด ๆ ก็ตามผลลัพธ์ที่ได้จะไม่เหมือนกัน เนื่องจากปัจจัยหลายอย่างทั้ง

แตกต่างกัน ถึงแม้จะดำเนินการไปในแนวทางเดียวกัน ดังนั้นสิ่งที่ทำได้มากที่สุดคือ การประยุกต์ให้เข้ากับสภาพสังคมของแต่ละพื้นที่หรือแต่ละประเทศ หากมองจาก นักวิชาการทางด้านสังคมวิทยา จะมองแรงจูงใจและพฤติกรรมของคนที่เกี่ยวข้อง ในกระบวนการเล่นพนัน โดยถือว่าการเล่นการพนันเป็นกิจกรรมยว่งที่อาจจะ ได้รับการยอมรับหากการเล่นนั้นไม่สร้างผลกระทบในวงกว้าง แต่จะไม่ได้รับการ ยอมรับหากการเล่นนั้นได้สร้างความเสียหายและผลกระทบทางลบกับบุคคล อื่น ๆ ที่สังคมไม่พึงพอใจ ดังนั้นการศึกษาสถานการณ์การพนันในผู้สูงอายุใน งานวิจัยเรื่องนี้จึงนำเสนอแง่มุมของการวิเคราะห์ในเชิงสังคมเป็นส่วนประกอบที่ สำคัญนอกเหนือจากผลกระทบด้านอื่น ทั้งนี้เพราะจากการทบทวนวรรณกรรมที่ เกี่ยวข้องสังคมไทยยังให้ความเชื่อเรื่องโชคลางโดยมีการพนันเข้ามาเกี่ยวข้องกับ กิจกรรมบางอย่างในวิถีชีวิตของคนในชนบทหรือสังคมเมืองอยู่มาก

กรอบแนวคิดของการวิจัย

การพนันได้รุกคืบเข้าไปไม่เว้นแม้กลุ่มผู้สูงอายุ ซึ่งแตกต่างกันในแต่ละ บริบทของพื้นที่ ตามแนวคิดนักชราวิทยา (Gerontologist) ได้จัดกลุ่มผู้สูงอายุ ออกเป็น 4 กลุ่ม คือกลุ่มไม่ค่อยแก่อายุ 60-69 ปี กลุ่มแก่ปานกลางอายุ 70-79 ปี กลุ่มชว่งแก่อายุ 80-89 ปี และกลุ่มแก่มากอายุ 90 ปีขึ้นไป แต่ละกลุ่มอาจมี สภาพแวดล้อมและปัจจัยเอื้อให้เล่นพนันที่แตกต่างกันเช่น เขตที่พักอาศัยหรือ สถานภาพการอยู่อาศัยในชนบท เมืองหรือกึ่งเมืองกึ่งชนบท ระดับการศึกษา จำนวนสมาชิกที่อาศัยอยู่ด้วยกัน และระดับอายุ นอกจากนี้ทฤษฎีพฤติกรรมตาม แผน (Theory of planned behavior) อธิบายพฤติกรรมของของมนุษย์ว่าเกิด จากการขึ้นาโดยความเชื่อ 3 ประการ ได้แก่ ความเชื่อเกี่ยวกับพฤติกรรมบุคคล ความเชื่อเกี่ยวกับกลุ่มอ้างอิง ความเชื่อเกี่ยวกับความสามารถในการควบคุม (Ajzen, 1991) แนวคิดการพนันเชิงสังคมวิทยา มาใช้เป็นกรอบในการศึกษาเพื่อ อธิบายพฤติกรรมของผู้สูงอายุที่เล่นการพนัน เนื่องจากผลกระทบจากการเล่นพนัน ของผู้สูงอายุ สามารถสร้างความเสียหายแก่สังคมส่วนรวมได้ไม่แตกต่างจากกลุ่ม อื่น ๆ ดังนั้นการหามาตรการรองรับสกัดกั้นการพนันในผู้สูงอายุให้ผู้สูงอายุมี กิจกรรมรองรับตามศักยภาพของร่างกายจะเกิดประโยชน์ทั้งต่อผู้สูงอายุและสังคม ส่วนรวม

วิธีดำเนินการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงปริมาณโดยการสำรวจความคิดเห็นและพฤติกรรมภายนอกของกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุ พื้นที่ที่ใช้ในการศึกษาคือ จังหวัดอุบลราชธานี ประกอบด้วยอำเภอเมืองอุบลราชธานี ตระการพืชผล พิบูลมังสาหาร และจังหวัดนครราชสีมาประกอบด้วยอำเภอเมืองนครราชสีมา โนนสูง และด่านขุนทด เนื่องจากจังหวัดอุบลราชธานีและจังหวัดนครราชสีมาเป็นจังหวัดใหญ่สภาพสังคมที่เป็นชนบทและสังคมเมืองมีความชัดเจนในวิถีชีวิตของประชากรและเป็นจังหวัดที่อยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ถูกกล่าวถึงเรื่องการพนันมากที่สุด

ประชากรคือ ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปอาศัยอยู่ในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานีและจังหวัดนครราชสีมา จำนวน 696,621 ราย (National Statistical Office of Thailand, 2014)

กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปอาศัยอยู่ใน อำเภอเมืองอุบลราชธานี ตระการพืชผล พิบูลมังสาหาร เมืองนครราชสีมา โนนสูง และด่านขุนทด ในพื้นที่ชนบท พื้นที่เมือง และพื้นที่กึ่งเมืองกึ่งชนบท โดยมีเหตุผลของการเลือกพื้นที่ 2 จังหวัดนี้คือเป็นจังหวัดใหญ่ มีการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ มีประชากรอาศัยอยู่หนาแน่น ขนาดประชากรมากเป็นอันดับ 1 และ 2 ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อีกทั้งมีจำนวนผู้สูงอายุมากกว่าทุกจังหวัด สภาพการเปลี่ยนแปลงทางด้านความเจริญของวัดรวดเร็วซึ่งกระทบต่อวิถีชีวิตของประชากร นอกจากนี้ทั้ง 2 จังหวัดมีพระเกจิอาจารย์ชื่อดังจำนวนมากที่มีอิทธิพลทางความเชื่อของคนในพื้นที่ และมีความแตกต่างกันในส่วนของสภาพพื้นที่ที่ติดกับประเทศเพื่อนบ้านและไม่ติดกับประเทศเพื่อนบ้าน

กำหนดขนาดตัวอย่างแบบเจาะจง จำนวน 300 ราย เนื่องจากงานวิจัยเรื่องนี้ เน้นสำรวจเชิงปริมาณ เพื่อศึกษาสถานการณ์ทั่วไป การกำหนดกลุ่มตัวอย่างที่มากกว่า 100 ตัวอย่างจึงเป็นจำนวนที่สามารถวิเคราะห์ผลในเชิงปริมาณได้ (Khunthongjan, 2016) เมื่อกำหนดกลุ่มตัวอย่างแล้ว ผู้วิจัยจึงคำนวณหาสัดส่วนกลุ่มตัวอย่างจากสูตร โดยจำนวนตัวอย่างแต่ละจังหวัดคำนวณได้จากจำนวนตัวอย่างทั้งหมดคูณด้วยจำนวนประชากรแต่ละจังหวัดหารด้วยจำนวนประชากรทั้งหมด และได้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง (in Table 1)

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
ปีที่ 11 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2563)

จำนวนตัวอย่างทั้งหมด X จำนวนประชากรแต่ละจังหวัด

$$\text{จำนวนตัวอย่างแต่ละจังหวัด} = \frac{\text{จำนวนประชากรทั้งหมด}}{\text{จำนวนประชากรทั้งหมด}}$$

Table 1 Sample

จังหวัด	จำนวน ประชากร ผู้สูงอายุ (คน)	จำนวนตัวอย่าง (คน)	จำนวนตัวอย่าง แยกตามอำเภอ (คน)
อุบลราชธานี	273,687	เมืองอุบลราชธานี	45
		ตระการพืชผล	40
		พิบูลมังสาหาร	33
		รวม	118
นครราชสีมา	423,934	เมืองนครราชสีมา	90
		โนนสูง	50
		ด่านขุนทด	42
		รวม	300
รวมทั้งสิ้น	696,621		

การสุ่มกลุ่มตัวอย่างโดยใช้หลักความน่าจะเป็น โดยใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน เนื่องจากนิยมใช้กับกลุ่มตัวอย่างประชากรขนาดใหญ่และขอบเขตงานกว้าง เป็นการสุ่มตัวอย่างที่ทำเป็นขั้นๆ หลายขั้นตอนด้วยกัน การสุ่มแต่ละขั้นจะใช้แบบใดก็ได้ โดยการเก็บข้อมูลจากหน่วยตัวอย่างขั้นสุดท้ายที่สุ่มได้ (Vaivarnikul and Udomsri, 2004) และ (Khunthongjan, 2016)

ในการสำรวจสถานการณ์การพนัน ผู้วิจัยเจาะจงพื้นที่ที่ศึกษาใน 2 จังหวัด ดังนั้นการสุ่มตัวอย่างของ 2 จังหวัดจึงเลือกใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน ขั้นตอนแรกสุ่มอำเภอของจังหวัดอุบลราชธานี ได้อำเภอเมืองอุบลราชธานี ตระการพืชผล พิบูลมังสาหาร และสุ่มอำเภอของจังหวัดนครราชสีมา ได้อำเภอเมืองนครราชสีมา โนนสูงและด่านขุนทด ขั้นตอนที่ 2 สุ่มตำบลที่อยู่ในเขตอำเภอเมืองอุบลราชธานี ตระการพืชผล พิบูลมังสาหาร และสุ่มตำบลที่อยู่ในเขตอำเภอเมืองนครราชสีมา

โนนสูงและด่านขุนทด ขั้นตอนที่ 3 สุ่มเลือกตำบลที่อยู่ในเขตเมืองและชนบทตามอำเภอต่าง ๆ จากนั้นเก็บข้อมูลจากผู้สูงอายุจนครบจำนวนตามที่ได้กำหนดไว้

ผลการวิจัย

1. สถานการณ์โดยทั่วไปของผู้สูงอายุ การสำรวจกลุ่มตัวอย่างจำนวน 300 คน พบผู้สูงอายุที่เล่นพนันจำนวน 256 คน คิดเป็นร้อยละ 85.3 ผู้สูงอายุที่ไม่เล่นพนันจำนวน 44 คน คิดเป็นร้อยละ 14.7 สัดส่วนของผู้เล่นการพนันกับผู้ไม่เล่นการพนันมีสัดส่วน 85:15 ในกลุ่มผู้เล่นพนันพบว่าส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมากที่สุด อาศัยอยู่ในเขตชนบท อายุระหว่าง 60-69 ระดับการศึกษาประถมศึกษา อาชีพในปัจจุบันเป็นเกษตรกร พักอาศัยอยู่กับครอบครัว มีจำนวนสมาชิกในครอบครัวจำนวน 4-5 คน ส่วนผู้สูงอายุที่ไม่เล่นพนันพบว่าส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 60-69 ปี ระดับการศึกษาประถมศึกษา รองลงมา อาชีพในปัจจุบัน เป็นเกษตรกร สถานภาพการอยู่อาศัยในครอบครัว มีจำนวนสมาชิกในครอบครัวจำนวน 4-5 คน แหล่งที่มาของรายได้ประจำของปี พ.ศ. 2559 มาจากเบี้ยยังชีพที่ได้รับจากรัฐบาลและการรับจ้างทั่วไป (in table 2)

Table 2 Elderly Residency

ลำดับ	เขตที่พักอาศัย	ผู้เล่นพนัน		ผู้ไม่เล่นพนัน	
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1.	เขตเมือง	63	24.6	17	38.6
2.	เขตชนบท	146	57.0	10	22.7
3.	กึ่งเมืองกึ่งชนบท	47	18.4	17	38.6
	รวม	256	100	44	100

2. สถานการณ์การพนันในผู้สูงอายุ ค่าเฉลี่ยจำนวนครั้งการเล่นพนันและจำนวนเงินเฉลี่ยของการเล่นพนันของผู้สูงอายุในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานีและนครราชสีมาในปี พ.ศ. 2559 พบว่า จำนวนครั้งเฉลี่ยที่เล่นมากที่สุดในรอบ 1 ปี เรียงตามลำดับชนิดของการพนัน 5 ลำดับแรก พบว่า ผู้สูงอายุเล่นพนันประเภทไพ่เฉลี่ย 17 ครั้งต่อปี จำนวนเงินที่เล่นเฉลี่ย 80 บาทต่อครั้ง ลำดับที่ 2 สลากกินแบ่ง

รัฐบาล เฉลี่ย 15 ครั้งต่อปี จำนวนเงินที่เล่นเฉลี่ย 200 บาทต่อครั้ง ลำดับที่ 3 หวยใต้ดินไทย เฉลี่ย 14 ครั้งต่อปี จำนวนเงินที่เล่นเฉลี่ย 180 บาทต่อครั้ง ลำดับที่ 4 ไฮโลเฉลี่ย 10 ครั้งต่อปี จำนวนเงินที่เล่นเฉลี่ย 120 บาทต่อครั้ง และลำดับที่ 5 หวยหุ้นเฉลี่ย 7 ครั้งต่อปี จำนวนเงินที่เล่นเฉลี่ย 90 บาทต่อครั้ง เหตุผลหลักที่สนับสนุนของการเล่นพนันในผู้สูงอายุส่วนใหญ่ให้เหตุผลว่าการพนันคือการเสี่ยงโชคเมื่อเล่นแล้วทำให้คลายเหงาได้ (in figure 1) แสดงค่าเฉลี่ยจำนวนครั้งและจำนวนเงินการเล่นพนันของผู้สูงอายุ

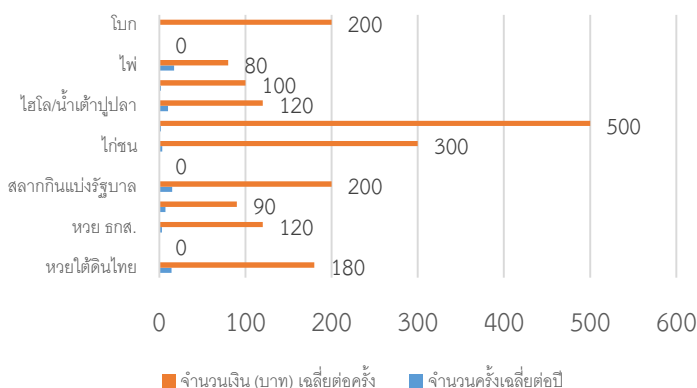

Figure 1 Mean of gambling frequency and money regard to gambling.

Source: Survey

3. มลเหตุจูงใจในการเล่นพนันของผู้สูงอายุในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี และนครราชสีมา จำแนกมลเหตุเพื่อนำเสนอผลการศึกษา 3 ด้าน ได้แก่ มลเหตุจูงใจด้านเศรษฐกิจ มลเหตุจูงใจด้านการเปลี่ยนแปลงของชีวิต และมลเหตุจูงใจด้านต่าง ๆ ทั้งนี้หากพิจารณามลเหตุจูงใจในการเล่นพนันด้านเศรษฐกิจ หากเรียงตามลำดับ 3 ลำดับแรก พบว่า (1) ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีมลเหตุจูงใจมาจากคิดว่าตนเองมีดวงและมีโอกาสชนะการพนัน คิดเป็นร้อยละ 52.0 (2) รายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย คิดเป็นร้อยละ 41.1 และ (3) ไม่มีเงินเก็บออมแต่อยากมีเงินออมหวังว่าการพนันจะช่วยให้มีเงินออมได้ คิดเป็นร้อยละ 29.3 (in table 3)

Table 3 Economy-reflected gambling motivation

ลำดับ	มูลเหตุจูงใจในการเล่นพนันด้านเศรษฐกิจ	จำนวน	ร้อยละ
1.	รายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย	105	41.1
2.	ต้องการเพิ่มทุนสำรองในบั้นปลายชีวิต	39	15.2
3.	ไม่มีเงินเก็บออม	75	29.3
4.	ไม่มีบุตรหลานคอยดูแล	20	7.8
5.	คิดว่ามีดวงและมีโอกาสชนะพนัน	133	52.0
6.	มีกลยุทธ์ในการเล่นพนัน	20	7.8

Notes: 1. Calculated from 256 samples
2. More than 1 choice is optional

หากพิจารณามูลเหตุจูงใจในการเล่นพนันด้านการเปลี่ยนแปลงในชีวิตในผู้สูงอายุ พื้นที่จังหวัดอุบลราชธานีและนครราชสีมา เมื่อเรียงตามลำดับ 3 ลำดับแรก พบว่า (1) ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีมูลเหตุจูงใจมาจากสุขภาพร่างกายยังคงแข็งแรง คิดเป็นร้อยละ 45.3 (2) ไม่ต้องการเป็นภาระบุตรหลานทางการเงิน คิดเป็นร้อยละ 28.5 และ (3) การจากไปของคู่ครองและมิตรสหาย ทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกโดดเดี่ยว คิดเป็นร้อยละ 15.6 (in table 4)

Table 4 Life change-reflected gambling motivation

ลำดับ	มูลเหตุจูงใจในการเล่นพนันด้านการเปลี่ยนแปลงของชีวิต	จำนวน	ร้อยละ
1.	การเกษียณอายุ	27	10.5
2.	การจากไปของคู่ครองและมิตรสหาย	40	15.6
3.	สุขภาพร่างกายยังคงแข็งแรง	116	45.3
4.	ไม่ต้องการเป็นภาระลูกหลานทางการเงิน	73	28.5
รวม		256	100

Notes: Calculated from 256 sample

จากข้อมูลที่เสนอมาในตารางที่ผ่านมา ทำให้เห็นว่าเหตุผลของการเล่นการพนันซึ่งจำแนกได้เป็นด้านเศรษฐกิจและด้านการเปลี่ยนแปลงในชีวิต ส่วนมูลเหตุจูงใจในการเล่นพนันด้านอื่น ๆ ของผู้สูงอายุในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี และนครราชสีมา เรียงตามลำดับ 3 ลำดับแรก พบว่า (1) ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีมูลเหตุจูงใจที่มองว่าการพนันเป็นการเสี่ยงโชค คิดเป็นร้อยละ 67.2 (2) คนในละแวกชุมชนเล่นกันมาก คิดเป็นร้อยละ 27.0 และ (3) มีช่องทางในการเล่นที่สะดวกโดยเฉพาะการใช้โทรศัพท์เพื่อติดต่อนัดหมายการเล่นพนัน (in table 5)

Table 5 Other involved gambling motivation

ลำดับ	มูลเหตุจูงใจในการเล่นพนันด้านอื่น ๆ	จำนวน	ร้อยละ
1.	คนในละแวกชุมชนเล่นกันมาก	69	27.0
2.	เป็นการเสี่ยงโชค	172	67.2
3.	มีช่องทางในการเล่นที่สะดวก	13	5.1
4.	เห็นการโฆษณาผ่านสื่อต่าง ๆ	2	8.0
รวม		256	100

Notes: Calculated from 256 samples

มูลเหตุจูงใจสำคัญของการเล่นพนันที่ได้นำเสนอในตารางที่ 3-5 เชื่อมโยงมาสู่แหล่งข้อมูลข่าวสารประกอบการเล่นพนันของผู้สูงอายุในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานีและนครราชสีมา เนื่องจากการเล่นพนันของผู้สูงอายุในแต่ละประเภท ผู้สูงอายุจะหาข้อมูลคาดการณ์และแนวโน้ม สำคัญจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลายเพื่อช่วยตัดสินใจในการเล่นการพนัน เมื่อเรียงตามความนิยม 3 ลำดับแรก พบว่า (1) อาศัยแหล่งข้อมูลจากพระหรือหมอดู คิดเป็นร้อยละ 54.7 (2) แหล่งข้อมูลจากวิทยุหรือโทรทัศน์ คิดเป็นร้อยละ 22.3 และ (3) แหล่งข้อมูลจากหนังสือวิเคราะห์คาดการณ์การพนันต่าง ๆ คิดเป็นร้อยละ 21.5 (Table 6)

Table 6 The source of gambling news information of senior people

ลำดับ	แหล่งข้อมูลข่าวสารประกอบการเล่นพนัน	จำนวน	ร้อยละ
1.	เขียนพนัน	51	19.9
2.	หนังสือวิเคราะห์คาดการณ์การพนันต่าง ๆ	55	21.5
3.	วิทยุหรือโทรทัศน์	57	22.3
4.	พระหรือหมอดู	140	54.7
5.	เว็บไซต์	8	3.1
6.	อื่น ๆ (จากการทำนายฝัน)	50	19.5

Notes: 1. Calculated from 256 samples

2. Choose more answers than one

สรุปผลและอภิปรายผล

ผลสรุปสำคัญของสถานการณ์การพนันในผู้สูงอายุพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานีและนครราชสีมา ปรากฏว่าผู้สูงอายุเพศหญิงจะเล่นพนันมากกว่าเพศชาย สอดคล้องกับงานศึกษาของ Lapthananon et al. (2011) ที่พบว่าทั่วประเทศ มีนักพนันเกือบ 32 ล้านคน เป็นคนชนบทมากกว่าในเมือง เป็นผู้หญิงมากกว่าผู้ชาย นอกจากนี้ประเภทการพนันที่ผู้สูงอายุนิยมเล่นมากที่สุดเป็นลำดับที่หนึ่งคือ ไพ่ เฉลี่ย 17 ครั้งต่อปี จำนวนเงินที่เล่นเฉลี่ย 80 บาทต่อครั้ง ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในเขตชนบท มลเหตุจูงใจในการเล่นพนันด้านเศรษฐกิจ เชื่อว่าตนเองมีดวงและมีโอกาสชนะพนันโดยมีรายได้เป็นเป้าหมายจากความเชื่อ มลเหตุจูงใจด้านการเปลี่ยนแปลงของชีวิตถึงแม้จะอายุเพิ่มมากขึ้นแต่สุขภาพร่างกายยังคงแข็งแรงสามารถทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้ไม่แพ้คนวัยอื่น ส่วนมลเหตุจูงใจด้านอื่น ๆ คือมีตัวช่วยสำคัญที่สนับสนุนความเชื่อว่ามันมีดวงคือแหล่งข้อมูลข่าวสารประกอบการเล่นพนัน ทำให้มีข้อมูลที่จะช่วยให้ผู้สูงอายุเชื่อได้ว่ามีโอกาสได้มากกว่าเสีย ผลที่ได้จากการศึกษาสามารถตอบวัตถุประสงค์ของการศึกษาได้ โดยมีประเด็นอภิปรายผลการศึกษาดังนี้

ผู้สูงอายุในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานีและนครราชสีมา ที่เป็นกลุ่มกรณีศึกษานิยมเล่นการพนันประเภทไพ่ เป็นอันดับหนึ่ง และสัดส่วนการเล่นพนันของผู้สูงอายุในเพศหญิงจะมากกว่าเพศชาย มีองค์ประกอบที่สำคัญจากสุขภาพร่างกายที่ยังคงแข็งแรงสามารถทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้เหมือนคนในวัยอื่นทั่วไป ทั้งนี้เนื่องจากอายุและสุขภาพเป็นตัวแปรสำคัญที่กำหนดบทบาทของผู้สูงอายุในสังคมชนบท อีกทั้งสังคมชนบทเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมจากที่เคยทำงานในภาคเกษตรกรรมเป็นหลัก ก็จะลดบทบาทการทำงานลง เวลาว่างมีมากขึ้น กิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุในชนบทมักจะรวมกลุ่มกันมีความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้าน ซึ่งกิจกรรมหนึ่งในหลายกิจกรรมคือการเล่นพนันและการพนันที่ผู้สูงอายุเล่นแล้วรวมกลุ่มกันได้อย่างดีคือเล่นไพ่ ที่สะท้อนถึงความแข็งแรงของร่างกาย อย่างการนั่งล้อมวงเล่นไพ่ว่าการเล่นแต่ละครั้งต้องใช้เวลานานอย่างน้อย 2 ชั่วโมง ทนต่อความเมื่อยล้า ความสัมพันธ์เชิงสังคมจึงปรากฏออกมาให้เห็นในรูปของการตั้งวงพนันไพ่เนื่องจากเล่นง่าย ไม่ซับซ้อน เงินทุนในการเล่นครั้งแรกน้อย 20 บาทก็สามารถเล่นได้ สถานที่เล่นก็อยู่ในชุมชน อุปกรณ์การเล่นหาได้ง่ายดาย สมาชิกวงหมุนเวียนผลัดเปลี่ยนกันเป็นเจ้าภาพ โยกย้ายไปในบ้านแต่ละหลัง มีเครื่องมือสื่อสารอย่างโทรศัพท์มือถือ สำหรับการโทรเรียกสมาชิกวงไพ่เป็นกิจกรรมที่เล่นได้แทบทุกวัน หากมองในมิติของสังคมก็สามารถตอบโจทย์กิจกรรมยามว่างของผู้สูงอายุในชนบทได้หากการเล่นนั้นไม่ก่อผลกระทบเสียหายในวงกว้างส่งผลเสียด้านเศรษฐกิจสุขภาพและความเครียดของผู้สูงอายุ

การที่ผู้สูงอายุมองว่าการพนันคือการเสี่ยงโชคในวิถีชีวิตของคนไทย เนื่องจากสังคมชนบท ยึดมั่นอยู่กับประเพณีดั้งเดิมมีความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ โชคลางที่อยู่เหนือธรรมชาติไม่สามารถพิสูจน์ไม่ได้ ความเชื่อนี้จึงสนับสนุนให้ผู้สูงอายุเล่นการพนันเพราะคิดว่าหากมีโชคลาภจะได้เงินจากการพนันเพราะประเด็นรองที่ซ่อนเร้นอยู่ในการเสี่ยงโชคคือรายได้ไม่พอกับรายจ่าย ปัจจุบันแหล่งข้อมูลข่าวสารประกอบการเล่นพนันมีหลากหลายเป็นปัจจัยที่มีส่วนทำให้ผู้สูงอายุเล่นพนันมากขึ้น เพราะผู้สูงอายุจะใช้ข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ อย่างพระหรือหมอดูในการคาดการณ์ตัวเลขประเภทสลากกินแบ่งรัฐบาลที่เล่นเป็นอันดับสองรองจากไพ่ แหล่งข้อมูลเหล่านี้จะทำให้ผู้สูงอายุเชื่อได้ว่ามีโอกาสได้มากกว่าเสีย โดยมีพื้นฐานมาจากความเชื่อและแสดงพฤติกรรมออกมาตามความเชื่อ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎี พฤติกรรมตามแผน (Theory of planned behavior) การแสดงพฤติกรรม

ของมนุษย์จะเกิดจากการขึ้นาโดย ความเชื่อเกี่ยวกับพฤติกรรมบุคคลที่มีความเชื่อว่าการทำพฤติกรรมใดแล้วจะได้รับผลทางบวก ก็จะมีแนวโน้มที่จะมีทัศนคติที่ดีต่อพฤติกรรมนั้น ในทางตรงข้าม หากมีความเชื่อว่าการทำพฤติกรรมนั้นแล้วจะได้รับผลในทางลบ ก็จะมีแนวโน้มที่จะมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อพฤติกรรมนั้น และเมื่อมีทัศนคติทางบวกก็จะเกิดเจตนาหรือตั้งใจ ที่จะแสดงพฤติกรรมนั้น

นอกจากมิติทางสังคมแล้ว สภาพแวดล้อมในชนบท ณ ปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไปจากอดีตมากขึ้น ได้รับอิทธิพลทางด้านเศรษฐกิจที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ ชีวิตผูกติดอยู่กับระบบตลาดการอุปโภคและบริโภคในครัวเรือนที่ต้องซื้อหาเพื่ออำนวยความสะดวกสบายในชีวิต พฤติกรรมของผู้คนส่วนหนึ่งก็เปลี่ยนแปลงไปตามปัจจัยสภาพแวดล้อมที่มากระตุ้น โดยเน้นใช้ชีวิตให้สะดวกสบายขึ้นการหารายได้ที่เพิ่มมากขึ้นจึงกลายเป็นปัจจัยสำคัญ ทำให้ผู้สูงอายุบางคนมองว่าตนเองเป็นภาระของลูกหลาน จึงคิดหารายได้ด้วยวิธีการสุ่มเสี่ยง โดยเฉพาะการพนัน ซึ่งนอกจากจะไม่เป็นผลดีแล้วอาจสุ่มเสี่ยงต่อการติดพนันในอนาคตสอดคล้องกับ Phongpaichit et al. (2000) ที่ระบุว่า การพนันที่ส่งผลในมิติทางสังคมอาจเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปว่าเป็นพฤติกรรมที่มีอยู่เป็นปกติ แต่พฤติกรรมนั้นก็มิได้นำไปสู่ความเห็นพ้องต้องกันในทางวิชาการในอันที่จะสนับสนุนให้การพนันดำรงอยู่ในสังคมอย่างชอบธรรมโดยเฉพาะการพนันที่สร้างผลกระทบทางลบก่อให้เกิดความเสียหายในวงกว้าง

ส่วนผู้สูงอายุที่ไม่เล่นการพนันในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานีและนครราชสีมาพบว่า ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในเขตเมืองและกึ่งเมืองกึ่งชนบทเป็นจำนวนที่เท่ากัน รองลงมาอาศัยอยู่ในเขตชนบท ผู้สูงอายุกลุ่มนี้จะไม่มีปัจจัยเสี่ยงใด ๆ อันเกี่ยวเนื่องจากสภาพแวดล้อมที่แตกต่างระหว่างสังคมเมือง สังคมชนบท และสังคมกึ่งเมืองกึ่งชนบทที่เข้ามากระทบแต่อย่างใด เพราะผู้สูงอายุเหล่านี้ มีภูมิคุ้มกันทางด้านร่างกายและจิตใจที่สูงที่ไม่ไปเกี่ยวข้องกับการพนัน โดยมีเหตุผลดังนี้ โดยนิสัยไม่ชอบเล่นพนันอยู่แล้ว จึงไม่คิดจะเล่นและเล่นไม่เป็น การพนันเป็นอบายมุขและก่อให้เกิดโทษ มองว่าการพนันมีแต่เสียกับเสีย เสียสุขภาพ เสียทรัพย์สิน เสียเวลาในการทำกิจกรรมอื่น ๆ ที่ดีที่เป็นประโยชน์ การที่ผู้สูงอายุมีเหตุผลดังกล่าวสะท้อนจากนิสัยและตัวตนของผู้สูงอายุเองที่มองเห็นปัญหาหรือผลกระทบทางลบที่จะเกิดขึ้นจากการพนัน เพื่อเป็นเกราะป้องกันไม่让自己เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการพนันได้ สะท้อนเหตุผลและความเชื่อของผู้สูงอายุที่ไม่เล่นการพนัน

ที่มองว่าไม่เกิดประโยชน์ใด ๆ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎี พฤติกรรมตามแผน (Theory of planned behavior) การแสดงพฤติกรรมของมนุษย์จะเกิดจากการชักนำโดยความเชื่อเกี่ยวกับพฤติกรรมบุคคลที่มีความเชื่อว่าการทำพฤติกรรมใดแล้วจะได้รับผลทางบวก ก็จะมีแนวโน้มที่จะมีทัศนคติที่ดีต่อพฤติกรรมนั้น ในทางตรงข้าม หากมีความเชื่อว่าการทำพฤติกรรมนั้นแล้วจะได้รับผลในทางลบ ก็จะมีแนวโน้มที่จะมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อพฤติกรรมนั้น

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลวิจัยไปใช้

1. การพนันเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของคนในวัยต่าง ๆ ที่เล่นพนันแล้วสะท้อนออกมาในลักษณะที่ต่างกันในการสร้างผลกระทบและระดับความรุนแรง ปรากฏการณ์ที่น่าสนใจจากข้อมูลเบื้องต้นของการศึกษาสถานการณ์การพนันในผู้สูงอายุพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานีและนครราชสีมา เบื้องต้นระดับการเล่นพนันของผู้สูงอายุในพื้นที่ มีพื้นฐานมาจากการเล่นมีเวลาว่าง และมองว่าเป็นการเสี่ยงโชค เป็นเส้นทางให้ผู้สูงอายุเข้าสู่วงจรการพนันได้ โดยอาศัยความสัมพันธ์ทางสังคม ตามด้วยความต้องการพื้นฐานทางด้านเศรษฐกิจที่มีรายได้เข้ามาเกี่ยวข้องจากการพนัน ถึงแม้จะเริ่มต้นจากจำนวนเงินที่ไม่มากนักหากเพิ่มความถี่จากการเล่นย่อมสร้างผลกระทบต่อตัวผู้สูงอายุเองไม่มากนักน้อย และเมื่อมีระดับการเล่นที่เพิ่มขึ้นอาจกลายเป็นคนติดพนัน ดังนั้น การศึกษาสถานการณ์การพนันเพื่อให้เห็นแง่มุมเชิงลึกในการบรรยายผล ที่อาจช่วยแก้ปัญหาและสกัดกั้นในระยะยาวได้ ควรต้องศึกษาเชิงคุณภาพต่อไปเป็นรายการณีนที่น่าสนใจแล้วถอดบทเรียนจากพฤติกรรมที่แตกต่างเป็นข้อมูล ในการติดตามและเฝ้าระวัง

2. หมออุหรือพระชื่อดังหลายท่าน เป็นผู้มีอิทธิพลที่ส่งผลต่อความคิดของผู้สูงอายุในพื้นที่ ซึ่งถ้าหากพิจารณาตัวบุคคลในที่นี้ ทั้งพระและหมออุเข้าช่วย 2 ประเภท ประเภทแรกน่าจะเป็นบุคคลที่มีส่วนทั้งส่งเสริมสนับสนุนให้บุคคลเล่นการพนันไม่มากนักน้อย ในขณะที่เดียวกันประเภทที่สองพระหรือหมออุก็เป็นบุคคลสำคัญที่ช่วยชี้ถูกชี้ผิดเรื่องการพนันและอบายมุขต่าง ๆ รวมทั้งการกล่อมเกลாதงาด้านจิตใจของผู้ที่เล่นพนันไม่ให้เล่นพนันแนวทางสำคัญที่ควรจะนำมาใช้ให้กับผู้สูงอายุคือบทบาทของพระเป็นผู้ที่มีอิทธิพลต่อผู้สูงอายุมากที่สุด ควรเป็นผู้ชี้ผิดชี้ถูก เนื่องจากผู้สูงอายุยังคงมองพระเป็นผู้ที่น่าศรัทธา เลื่อมใส พระจึงมีอิทธิพล

ทางความคิดสามารถชักนำแนวทางที่ถูกที่ควรในบั้นปลายของการดำเนินชีวิตได้เป็นอย่างดี

3. การรณรงค์ให้ผู้สูงอายุมองเห็นผลเสียของการเล่นพนันที่มีต่อสุขภาพ ให้เห็นความสำคัญตลอดจนศักยภาพในตัวของผู้สูงอายุในการทำประโยชน์แก่สังคม ส่วนรวมชดเชยกิจกรรมยามว่างโดยการทำประโยชน์ให้กับสังคม ให้ความรู้ในเรื่องต่าง ๆ ที่ผู้สูงอายุมีความเชี่ยวชาญ มีพื้นที่จัดกิจกรรมให้ผู้สูงอายุได้แสดงออกตามความเหมาะสมในแต่ละช่วงเวลา หากผู้สูงอายุมีกิจกรรมเหล่านี้ทำ จะช่วยให้ผู้สูงอายุไม่ว่างและไม่ไปยุ่งเกี่ยวกับการพนัน

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

การพนันมีบทบาทเป็นทั้งกิจกรรมยามว่างของผู้สูงอายุ และเป็นการเสี่ยงโชคในวิถีชีวิตของสังคมไทย หน่วยงานภาครัฐหรือผู้เกี่ยวข้องควรจัดประกวดการออกแบบกีฬาในลักษณะเป็นทีมที่มีการรวมกลุ่มสร้างความสัมพันธ์ให้ลักษณะต้นตอ ทำทนายเหมาะสมกับผู้สูงอายุ โดยกีฬานั้นใช้เวลาอย่างน้อย 2 ชั่วโมง เพื่อทดแทนกิจกรรมการใช้เวลาว่างในการเล่นพนันของผู้สูงอายุ รวมทั้งการสร้างทีมวิทยากรที่ผู้สูงอายุมีความเชี่ยวชาญจากอาชีพเดิมก่อนเกษียณอายุทำงาน ให้ทำประโยชน์ในลักษณะจิตอาสาแก่ชุมชนหรือสังคม

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณศูนย์ศึกษาปัญหาการพนันจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และสำนักงานสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ที่ให้ทุนสนับสนุนการวิจัยจนทำให้งานวิจัยสำเร็จลุล่วงไปได้ ในการสร้างองค์ความรู้ที่จะเชื่อมโยงไปสู่พฤติกรรมการเล่นในเชิงลึก ตลอดจนหาแนวทางที่จะช่วยบรรเทาปัญหาของสังคมจากกรณีของผู้สูงอายุติดการพนัน

References

- Ajzen, I. 1991. **The theory of planned behavior**. Organizational Behavior and Human Decision Processes, 50, 179-211.
- Katumarn, P. and Kuwutyakorn, P. 2015. **Is the Pathological gambling habit or illness?**.
http://icgp.thaissf.org/autopagev4/show_page.php?topicid=190&auto_id=7&Topic. 28 August 2015 (in Thai).
- Khunthongjan, S. 2015. **The study on gambling behavior of teenagers in E-san Society context, Ubon Ratchathani and Mukdahan Province**. (Research Report)
- Khunthongjan, S. 2016. **Business Research**. Bangkok: Se-Ed Publishing house (in Thai).
- Lahey, B. 2001. **Essentials of psychology**. New York: Mc Graw-Hill.
- Lapthananon, P. et al. 2011. **Situation, behavior, and effects of gambling in Thailand**. Research Report of Center for Gambling Studies, Chulalongkorn University. (in Thai).
- Nakhon Ratchasima. 2015. **Gambling situation report at Nakhon Ratchasima province in 2016**. Provincial Strategy Group (in Thai).
- National Statistical Office of Thailand. 2014. **Survey seniors people in Thailand in 2014**. Bangkok: Text and General Publication Ltd. (in Thai).
- Phongpaichit, P. 2000. **Gambling industry: A case study of Malaysia. Bangkok**. Thailand Research Fund. (in Thai).
- Peter Arnold. 1974. **The book of gambling**. Publisher: Hamlyn.
- Samakoses, V. 2017. **Gambling makes seniors people lose their human dignity**. Bangkokbiznews. 16 May 2017 (in Thai).

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
ปีที่ 11 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2563)

- Sewatama, A. et al. 2013. **Gambling in the North Upper: Gambling in the political economy concept and In A female perspective** (Research Report) Center for Gambling Studies, Chulalongkorn University.(in Thai).
- Vaivanijkul, N. and Udomsri, C. 2004. **Research Methodology**. (14th Edition). Bangkok: Chulalongkorn Publishing house (in Thai).
- Yodkamonsat, S. 2015. **Gambling in Thai society. Center for gambling studies**. Chulalongkorn University. (in Thai).